

รู้ก่อน เข้าใจ เตรียมพร้อม ลดภัยพิบัติ

การเตรียมความพร้อมป้องกันอุทกภัยบ้านหัวหินและบ้านใหม่พัฒนา

Case Study

บ้านหัวหินและบ้านใหม่พัฒนากับอุทกภัยในพื้นที่

อุทกภัยปี 2554 ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย ทั้งนี้ หลายพื้นที่ที่มีข้อจำกัดเรื่องการประเมินสถานการณ์ การเข้าถึงข้อมูล การเตรียมพร้อมรับมืออย่างเป็นทางการ ทำอย่างไรจึงจะทำให้ข้อจำกัดเหล่านี้ลดลงได้ หากกล่าวถึงการเตรียมความพร้อมป้องกันภัยที่ดีที่สุด คือ “การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของชุมชนด้วยชุมชน” ที่ถือว่า เป็นหัวใจสำคัญในการลดผลกระทบจากภัยพิบัติ

พื้นที่บ้านหัวหินและบ้านใหม่พัฒนา ตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ และมีบ้านเรือนตั้งอยู่ริมน้ำ ซึ่งมีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านด้านเหนือของชุมชนทำให้เสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม ในปี 2553 เกิดอุทกภัยในพื้นที่ แต่ระดับน้ำไม่สูงมากนัก ปี 2554 ผลกระทบมีมากขึ้น ระดับน้ำที่สูงประมาณ 1.2 เมตร ทำให้ประชาชนต้องอยู่กับน้ำนานกว่า 2 เดือน ทำอย่างไรจึงจะจัดการได้ดีขึ้น ชุมชนบ้านหัวหินและบ้านใหม่พัฒนาเป็นตัวอย่างของชุมชนที่พร้อมพัฒนาเรียนรู้และถอดบทเรียนในการรับมือกับอุทกภัยที่ผ่านมาเพื่อสร้างกระบวนการทำงานเตรียมความพร้อมรับมือกับอุทกภัยและกำหนดวิธีการเตือนภัยล่วงหน้าด้วยชุมชนเอง ด้วยทุนทางสังคมที่ดี คือ ผู้นำเข้มแข็ง เปิดใจเรียนรู้ แก้ไข พัฒนาประชาชนในพื้นที่พร้อมช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน จึงเกิดกระบวนการเรียนรู้ “รู้ก่อน เข้าใจ เตรียมพร้อม ป้องกัน ลดภัยพิบัติ” ของชุมชนขึ้น

ร่วมกันคิด เรียนรู้ เข้าใจ เพื่อเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัยของชุมชน

การจัดการภัยพิบัติควรมีความเข้าใจพื้นที่และรู้จัก

ผู้แทนชุมชนตำบลท่าหลวงร่วมประเมินความเสี่ยง เพื่อระบุพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยของชุมชน

ความเสี่ยงที่เกิด เพื่อให้การเตรียมพร้อมนั้นช่วยแก้ไขหรือลดปัญหาที่แท้จริงของชุมชนได้ โครงการลดความเสี่ยงต่ออุทกภัยในประเทศไทยดำเนินการร่วมกับกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ทำงานกับชุมชนบ้านหัวหินและบ้านใหม่พัฒนา เริ่มจากการทำความเข้าใจชุมชน โดยการเรียนรู้และจัดฝึกอบรม “การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน” เพื่อสร้างแผนที่เสี่ยงภัยของแต่ละชุมชน ทั้งสองชุมชนได้ทำแผนที่เสี่ยงภัยของตนเองขึ้น และเนื่องจากแต่ละพื้นที่มีลักษณะและข้อจำกัดที่แตกต่างกันจึงได้จัดทำแผนที่ของแต่ละหมู่บ้านแยกกัน เมื่อชุมชนรู้และได้เห็นภาพจุดเสี่ยงภัยของตนเองแล้ว ก็นำข้อมูลเหล่านี้มาหารือร่วมกับนักวิชาการพร้อมทั้งนำเสนอแนะขององค์การบริหารส่วนตำบลมาใช้ในการกำหนดเส้นทางอพยพ กำหนดที่ตั้งอุปกรณ์เพื่อลดผลกระทบต่างๆ จากการฝึกอบรมนำไปสู่การปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อหามาตรการลดผลกระทบจากอุทกภัยของตนเอง

ชุมชนบ้านหัวหิน มีปัญหาขาดแคลนน้ประปาภิโภคขณะเกิดอุทกภัย ที่ผ่านมานั้น ชุมชนจะได้รับน้ำที่มีคนนำมาบริจาคหรือต้องออกไปรับน้ำจากพื้นที่อื่น เพื่อให้การรับมือกับอุทกภัย

Asian Disaster Preparedness Center

SM Tower, 24th Floor 979/69 Paholyothin Road, Samsen Nai Phayathai, Bangkok 10400 Thailand

Tel: +66 2 298 0682-92 Fax: +66 2 298 0012

E-mail: adpc@adpc.net Website: www.adpc.net

เด็กและเยาวชนของบ้านหัวหินและบ้านใหม่พัฒนา เรียนรู้เกี่ยวกับพื้นที่ของตนเอง

ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตเป็นไปได้ดี บ้านหัวหิน ได้เลือกการติดตั้งเครื่องกรองน้ำในพื้นที่สถานดูแลเด็กเล็ก ซึ่งสมาชิกในชุมชนต่างให้ความคิดเห็นว่าสามารถใช้เป็นจุดกระจายส่งของให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดอุทกภัยได้ และได้ร่วมกันกำหนดการบริหารจัดการดูแลเครื่องกรองน้ำโดยคณะกรรมการชุมชน โดยเงินทุนหมุนเวียนในการบริหารจัดการนั้นมาจากชุมชนเอง เมื่อเกิดอุทกภัย เครื่องกรองน้ำจะช่วยลดปัญหาการแจกน้ำขวดพลาสติกและการขาดแคลนน้ำดื่มของชุมชน สำหรับชุมชนบ้านใหม่พัฒนา ต้องการแก้ไขปัญหาการสื่อสารในชุมชน เมื่อเกิดภัยหรือก่อนเกิดภัย ระบบเสียงตามสายถือว่าเป็นสิ่งจำเป็น แต่จะติดตั้งที่ใด อย่างไร สมาชิกชุมชนได้นำแผนที่เสียงภัยมาร่วมกันหารือ และ เลือกเพิ่มจุดติดตั้งลำโพงกระจายเสียงของชุมชนในพื้นที่เสียงโกลิริม่น้ำมากขึ้น เป็นต้น

ความร่วมมือนำเราสู่ความพร้อมและปลอดภัย

การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภัยพิบัติไม่สามารถทำด้วยคนใดคนหนึ่ง ชุมชนบ้านหัวหินและบ้านใหม่พัฒนา ได้นำโครงการกิจกรรมต่างๆหรือกิจกรรมการบริหารส่วนตำบลท่าหลวงที่พร้อมส่งเสริมและให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ โดยเฉพาะการกำหนดมาตรการลดผลกระทบที่คัดเลือกมาโดยชุมชน เพื่อให้มาตรการที่กำหนดไม่เข้าซ้อนกับแผนการพัฒนาของ อบต.ที่ดำเนินการอยู่ อาทิ การกำหนดจุดติดตั้งลำโพงเสียงตามสายของหมู่บ้าน หรือ การกำหนดจุดกระจายของ และให้ข้อเสนอแนะกำหนดจุดอพยพ โดยใช้อาคารเอนกประสงค์ของ อบต. ในกรณีที่ไม่สามารถอยู่อาศัยในบ้านได้

นอกจากความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว โครงการลดความเสี่ยงต่ออุทกภัยในประเทศไทย มีเป้าหมายในการส่งเสริมการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายของชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยได้จัดการฝึกอบรมด้านการเฝ้าระวังและแจ้งเตือนอุทกภัยของชุมชน มีผู้แทนจากโครงการชลประทานป่าสักใต้หรือเขื่อนพระรามหกมาให้ความรู้ พร้อมอธิบายถึงสาเหตุการเกิดอุทกภัยในพื้นที่กับชุมชน ผลจากการฝึกอบรม นอกจากการให้ความรู้ความเข้าใจแล้ว ยังเป็นการแลกเปลี่ยนความคิด และให้ข้อเสนอแนะจากชุมชนถึงความต้องการข้อมูลการแจ้งเตือนอันนำมาซึ่งการส่งข้อมูลระดับน้ำที่ง่ายต่อความเข้าใจของชุมชนมากขึ้น

การเตรียมความพร้อมป้องกันภัย เป็นเรื่องของทุกคน ทุกวัย

ชุมชนบ้านหัวหินและบ้านใหม่พัฒนา สร้างกระบวนการทำงานในรูปแบบคณะกรรมการป้องกันภัยพิบัติของชุมชนขึ้น โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนและไม่จำกัดว่าสมาชิกต้องเป็นผู้หญิงหรือชาย หรือหนุ่มสาวเท่านั้น แต่คณะกรรมการป้องกันภัยพิบัติมีสมาชิกที่หลากหลายเข้าร่วมด้วยใจอาสาเพื่อช่วยกันเสริมสร้างความปลอดภัยของชุมชน “ผู้ใหญ่โม” นางมยุรี แจ็งประดิษฐ์ ผู้ใหญ่บ้านของบ้านหัวหิน มีหน้าที่ในดูแลประชาชนในพื้นที่มากกว่า 300 คน และ เป็นผู้ใหญ่บ้านหญิงคนแรกของหมู่บ้าน “ด้วยประสบการณ์ทำงานเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านมาก่อน จึงให้ความสำคัญกับอาหารและน้ำดื่มที่สะอาด การเตรียมพร้อมหยุดยั้งต่างๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำในช่วงหน้าฝน” นอกจากนั้น บ้านหัวหินและบ้านใหม่พัฒนา ยังมีกลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ และ เยาวชน ที่มีความ

พร้อมในการทำงานด้านการลดความเสี่ยงภัยของชุมชน และได้เข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น การฝึกอบรมติดตามสถานการณ์น้ำ หรือ การฝึกอบรมการตอบโต้ภัยระดับชุมชน เป็นต้น

เมื่อน้ำฝนใกล้เข้ามา ลุงโสภณ สุวรรณภพ หนึ่งในสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหลวงและยังเป็นคณะกรรมการป้องกันภัยพิบัติของบ้านใหม่พัฒนา ใช้ไอแพด เพื่อดูข้อมูลระดับน้ำที่สามารถใช้ผ่านแอปพลิเคชันมือถือได้ ลุงโสภณดูข้อมูลจาก Thai Flood Watch, www.thaiwater.net และ www.hydro-5.com

ลุงโสภณ กล่าวว่า “ลุงยังแข็งแรงและพร้อมที่จะทำงานเพื่อชุมชน พร้อมเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี ในยุคของเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร ผู้สูงอายุต้องฝึกเรียนรู้และทันสมัย”

นายคณิตสรณ์ ไญบุตร กำนันตำบลท่าหลวง และ ทีมงานของคณะกรรมการป้องกันภัยพิบัติบ้านใหม่พัฒนา มีฝ่ายประชาสัมพันธ์ เฝ้าระวัง และแจ้งเตือนภัย จะเฝ้าระวังและแจ้งเตือนระดับน้ำกับลูกบ้าน ได้วางแผนในการส่งข้อความ SMS ผ่านมือถือ เพราะปัจจุบันผู้สูงอายุของชุมชนมีมือถือใช้ และเทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยให้การแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าเป็นไปได้รวดเร็วและยังเป็นส่วนสำคัญในการเตรียมความพร้อมรับมือกับอุทกภัยที่อาจจะเกิดในพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น

การฝึกซ้อมทบทวนสร้างความพร้อมและสร้างความตระหนักรู้ของชุมชน

ในชุมชนบ้านหัวหิน มีการติดตั้งเสาวัดระดับน้ำที่หน้าวัดหัวหิน และ มีแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์แจ้งระดับน้ำ เพื่อเป็นข้อมูลให้กับชุมชน โดยสมาชิกชุมชนได้ตกลงร่วมกันเลือกสีของเสาวัดระดับน้ำ และสถานที่ติดตั้งที่วัดหัวหินเพื่อใช้ในการเฝ้าระวังร่วมกันกับชุมชนบ้านใหม่พัฒนา คณะกรรมการเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย จะเป็นผู้จัดบันทึกเพื่อแจ้งประชาสัมพันธ์ระดับน้ำที่บอร์ดประชาสัมพันธ์ของชุมชน การทำงานเป็นทีมเช่นนี้เป็นการทำงานอย่างสม่ำเสมอและเป็นกระบวนการ การ

จัดฝึกซ้อมแผน ทั้งแบบบนโต๊ะและการเล่นบทบาทสมมติ ช่วยให้คณะกรรมการแต่ละฝ่ายได้ทบทวนบทบาทหน้าที่ของตนเอง

“ก่อนมีโครงการนี้เข้ามาในหมู่บ้านของเรา ฉันไม่รู้ว่าจะติดตามหรือเตรียมตัวอย่างไร” นางสาวราย กฐินสมิตร กล่าว “โครงการนี้มีประโยชน์กับหมู่บ้านเรามาก ตอนนี้นั้นรู้ว่าจะระวังหรือระดับน้ำยังไง จะไปดูน้ำที่เสาวัดระดับน้ำ ถ้าสีเหลือง คือรู้แล้วว่าต้องระวังไว้ ถ้าบ้านใกล้น้ำต้องเตรียมอพยพยกของขึ้นที่สูง และไปดูที่ป้ายหน้าวัด” นางสาวราย กล่าวถึงการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าของชุมชน

การสร้างความร่วมมือและข้อตกลงร่วมกันของชุมชน เป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนให้การเตรียมความพร้อมป้องกันอุทกภัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โครงการลดความเสี่ยงต่ออุทกภัย ได้นำแนวคิดกระบวนการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Disaster Risk Reduction – CBDRR) และ Flood End-to-End Early Warning มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเตรียมความพร้อมของชุมชน โดยมีข้อคำนึงถึงที่สำคัญคือ ความร่วมมือและการสร้างความตระหนักรู้ เข้าใจเพื่อชุมชนรับมือกับภัยอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

รู้จักกับ

โครงการลดความเสี่ยงต่ออุทกภัยในประเทศไทย

โครงการลดความเสี่ยงต่ออุทกภัยในประเทศไทย ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานโดยองค์การเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศแห่งสหรัฐอเมริกา โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อลดความเสี่ยงต่ออุทกภัยในประเทศไทย และ ส่งเสริมการทำงานแบบบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่ง กิจกรรมในพื้นที่สาธิต เป็นกิจกรรมหลักกิจกรรมหนึ่งของโครงการดำเนินการระหว่าง เดือนกุมภาพันธ์ 2555 ถึง เดือนสิงหาคม 2556

ผู้เขียน

นางสาววิฐฐา วรธมทอง เจ้าหน้าที่ประสานงาน โครงการอาวุโส และ

นางสาววิจิตพร ลินสุพรรณ ผู้จัดการโครงการ ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย

Asian Disaster Preparedness Center

SM Tower, 24th Floor 979/69 Paholyothin Road, Samsen Nai Phayathai, Bangkok 10400 Thailand

Tel: +66 2 298 0682-92 Fax: +66 2 298 0012 E-mail: adpc@adpc.net

www.adpc.net

www.drrprojects.net

Asian Disaster Preparedness Center

@ADPCnet